

Restauració i estudi d'una pila, aigüamans, del gòtic tardà

Ramón Alberó Belda, Regidor de Patrimoni

Aigüamans és una paraula derivada del llatí (aqua-manus), amb el significat de: "gera amb què es vessava l'aigua en les mans dels invitats a menjar en una casa. El complement era una palangana o safra que era el recipient que rebia l'aigua vessada".

La pila, o aigüamans, objecte d'estudi, es va trobar l'any 2004, en l'hort d'una vivenda del carrer Sant Jaume, núm. 20, de Banyeres de Mariola, al fer unes obres de reforma el seu propietari Jorge Belda Llopts, el qual va contactar amb el llavors regidor de Patrimoni, i van convindre perquè l'Ajuntament realitzara un estudi de la peça.

La corporació municipal va depositar la pila en el Museu Arqueològic Municipal de Banyeres "Torre de la Font Bona", a l'expectativa de disponibilitat pressupostària.

En 2007, la directora de Museus, Mª Angeles Calabuig Alcántara va comunicar a la nova corporació l'existència de la peça, i va recordar que la restauració i estudi estaven pendents de realitzar.

L'equip de govern de l'Ajuntament, va decidir enviar la pila per a la seua restauració i estudi, remetent-se a Laboratorios TRP, S.L, de Madrid.

Esta empresa especialitzada va procedir a la restauració, observant que el pitjor estat de conservació es localitzava a nivell superficial, ja que la peça va ser reutilitzada com a element constructiu i presentava abundants restes de morter de ciment.

Per seua interès, transcrivim part de la descripció i estudi que realitza esta empresa:

"El recipient està tallat en un sol bloc de pedra calcària lleugerament groguenca i de gra molt fi.

Les mesures de la pila són 29,50 centímetres de diàmetre i 14,50 centímetres d'alt.

Pila del gòtic tardà

Té forma de campana aplçada i invertida, amb la boca cap amunt, decorada amb una banda que corre davall el llavi, formada per dos mitges canyes de distint diàmetre superposades, que generen un angle sobreixent en la unió d'ambdós.

Per davall de les molures hi ha una franja decorativa ampla, constituïda per un motiu geomètric que es divideix en dos zones marcades per mitjà d'una línia central, que quasi coincideix amb el diàmetre màxim de la peça, formant dos orles distintes, amb una decoració semblant, però diferent: la part superior està constituïda per dos línies de mitjans cercles rebalçats quasi concèntrics, amb secció triangular. Els espais triangulars que es formen entre grups de semicercles estan fent d'una falca vertical, el vèrtex inferior dels quals coincideix amb el punt d'unió de cada grup de semicercles.

La secció inferior del recipient té una sèrie de semicercles concius superposats a altres tants semicercles convexos, de menor grandària, i unint els extrems dels semicercles oposats hi ha unes falques allargades, de secció triangular. El motiu així creat té forma de "lirigot xipriota" allargat. Per davall de les línies convexes, hi ha una altra banda de semicercles concius rebalçats que creen ovals allargats, entre els quals s'inserten falques verticals invertides, semblants a les de la primera zona decorativa, però més reduïdes.

Finalment, la zona inferior de la pila està composta per un bou (bossell, motluna) que la rodeja tota, generant una superfície circular lleugerament més alta en el punt central, punt que en el seu moment va tindre alguna rematada decorativa que es va eliminar, quan la pila va ser desamortitzada, per a poder assentar-la millor sobre una superfície plana.

Així mateix, conserva restes d'un apèndix rectangular, realitzat en el mateix bloc de calcària en el que va ser tallada, que es va retirar per a poder extraure-la del mur a què va estar adossada.

En la mateixa zona conserva dos perforacions, una passant que travessa el got de la pila, apareixent en l'interior de la mateixa i una altra menor que no la travessa, en la vertical de l'anteriorment citada, possiblement relacionada amb un punt de subjecció o suspensió, una vegada que es va eliminar l'element portant que la pila va tindre en el seu origen.

A un costat i a l'altre de la resta de pilar de subjecció, conserva restes de pintura de color roig en forma de gotasses informes, podent procedir de la decoració parietal que la sagrbita de l'església va tindre".

En l'estudi realitzat s'indica que la pila es pot interpretar de tres maneres distintes, però totes elles relacionades amb el món eclesiàstic.

Es descarta que fóra una pila d'aigua beneïda, benetiera, per la presència del desalgué, i per la decoració de la pila que és anterior a la Contrareforma, moment en què es van introduir les benetieres.

Igualment, per la presència de l'orifici d'etxada d'aigua, es descarta que fóra una pila baptismal, i també perquè les piles per a batejar no solen estar adossades a un element portant, com en este cas.

La tercera interpretació és que es tractara d'un aigüamans de sagrbita, quasi amb tota seguretat, de la vella església parroquial de Banyeres, hui desapareguda, i que es trobava en la ubicació de l'actual Teatre Principal.

Es descarta també que poguera procedir d'una antiga ermita, (la del Conjurador estava pròxima al carrer

Moment de devolució de la pila, 17 d'agost del 2011.

D'esquerra a dreta, Jorge Belda Llopts, propietari Ramon Alberó Belda, actual Regidor de Patrimoni i Francesc Garcia Martínez, anterior Regidor de Patrimoni.

Sant Jaume, on es va trobar la pila), perquè les ermites habitualment no disposen d'esta eina litúrgica.

Per la banda decorativa de la pila l'adscriuen a un moment tardà de l'art gòtic, estí que coincideix amb les referències que disposem de la nostra antiga església parroquial.

La pila té una utilitat litúrgica consistent en el llavatori de mans del sacerdot després de les cerimònies eucarístiques, per a eliminar restes eucarístiques i per a desllavar el corporal i el purificador. Este element litúrgic, hui en desús, servia per a realçar l'ornamentació de les sagríties.

L'aigua residual d'estos aigüamans havia d'abocar-se en terra beneïda, per la qual cosa la canalització travessaria el mur de l'antiga església i s'abocaria en el cementeri que en este moment estava adossat a l'església.

L'1 d'agost del 2011, complint el compromís que va realitzar la corporació de l'any 2004, l'Ajuntament va procedir a la devolució de la pila al seu propietari, firmant Jorge Belda Llopts un document de compromís a fi de cedir a l'Ajuntament la pila en quantes mostres o exposicions es programen.

A l'acte de devolució també va assistir l'anterior regidor de patrimoni Francesc Garcia Martínez, de la corporació de 2003-2007 que va rebre la peça.

Des de l'Ajuntament considerem que la ubicació idònia d'esta peça és el Museu Arqueològic, i així se li ha manifestat al seu propietari el Sr. Belda Llopts, a fi que per cessió, per donació, o per qualsevol altra fórmula que s'arbitre, la pila s'indoga en el patrimoni municipal, per al coneixement i gaudi de tots, ja que es tracta d'un dels pocs vestigis dels que disposem de l'antiga església parroquial.